

SEZNAM AUTORŮ / LIST OF AUTHORS

Dalibor Badal
Velké Opatovice

Anna Brotánková
Městské muzeum v Žebráku

Miroslava Burianová
Národní muzeum, Praha

Vlastimil Havlík
Univerzita Hradec Králové

Dana Hradilová
Městské muzeum v Žebráku

Josef Kopecký
Státní okresní archiv Svitavy se sídlem
v Litomyšli.

Pavel Kopeček
Cyrilometodějská teologická fakulta
Univerzity Palackého v Olomouci

Pavína Koubová
Muzeum hl. m. Prahy

Kristina Kruntorád Ketmanová
Brno

Marie Kuldová
Národní památkový ústav

Vanda Marešová
Národní muzeum, Praha

Gabriela Rožková
Moravské zemské muzeum

Jaroslava Řeřichová
Muzeum hl. m. Prahy

Anna Tiščová
Národní muzeum, Praha

Lucie Žáková
Městské muzeum Moravská Třebová

OBSAH / CONTENT

Studie – recenzované texty / Studies

Nevadnoucí květiny Hany Benešové.....	5
<i>Miroslava Burianová</i>	
Poslední kroky Marie Riegrové-Palacké. Obuv z rodinné pozůstalosti.....	21
<i>Vanda Marešová a Anna Tiščová</i>	
Ceremoniální obuv církevních hodnostářů v dějinách. Sbírká obuvi v depozitáři vatikánského úřadu Officium de liturgicis celebrationibus summi pontificis.....	37
<i>Pavel Kopeček</i>	
Rekonstrukce malohanáckého opasku vyšivaného pavím brkem.....	48
<i>Dalibor Badal</i>	

Materiály / Small texts – not reviewed

Pavím brkem vyšivané opasky z šatny bývalého Kroužku divadelních ochotníků „Vrchlický“ v Lezniku.....	63
<i>Dalibor Badal a Josef Kopecký</i>	
Kožené doplňky lidového kroje ve sbírce Městského muzea Moravská Třebová.....	74
<i>Lucie Žáková</i>	
Jezulátko. Soubor oděvů, obuvi a doplňků.....	80
<i>Pavlna Koubová a Jaroslava Řeřichová</i>	
Korzety v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.....	87
<i>Kristina Kruntorád Ketmanová</i>	

Zprávy a recenze / Reports and reviews

Ševci, svrškaři a příštipkáři. Výstava o ševcovském řemesle v Městském muzeu v Žebráku.	103
<i>Anna Brotánková a Dana Hradilová</i>	
Výstavní projekt Boty. Odraz tradice.....	107
<i>Gabriela Rožková</i>	
Výstava Lesk a tajemství barokních tkanin.	110
<i>Marie Kuldová</i>	
Eva Damborská. Možnosti vlákna.	113
<i>Vlastimil Havlík</i>	

NEVADNOUCÍ KVĚTINY HANY BENEŠOVÉ

Miroslava Burianová

Národní muzeum

Součástí souboru oděvů a doplňků Hany Benešové ve sbírce Národního muzea je i několik desítek usňových a textilních květin, nazývaných rovněž květinové brože. Umělé květy jako módní doplněk mají svoji dvousetletou historii, jejíž vyvrcholení se kryje s veřejným životem Hany Benešové. Aktivní životní styl po boku předního evropského diplomata a posléze druhého československého prezidenta si žádal reprezentativní oděv. Dle osobního vkusu volila paní Hana nejčastěji praktický kostým, který ozvlášťovala nápaditými doplňky, mezi něž patřily i tyto květinové brože. Stovky dochovaných fotografií v pozůstalosti Edvarda Beneše umožňují upřesnit, jaké oděvy květinami doplňovala, dále je datovat a zasadit do širších souvislostí příležitostí od cest po velké společenské události. Právě díky citlivé volbě doplňků je ostatně paní Hana dodnes považována za vždy elegantní první dámu.

Klíčová slova: umělé květy, brože, móda, Hana Benešová, první dáma, butoniérky, klobouky

THE EVERLASTING FLOWERS OF HANA BENEŠOVÁ

Among the collection of Hana Benešová's garments and accessories in the National Museum, there are several dozen leather and textile flowers, often referred to as floral brooches. Artificial flowers as fashion accessories have a two-hundred-year history, and their peak intersects with Hana Benešová's public life. As the wife of a leading Eu-

ropean diplomat and later the second president of Czechoslovakia, her active lifestyle required a wardrobe that was both elegant and formal. True to her personal style, Hana often chose practical suits, which she would adorn with imaginative accessories, including these floral brooches. Hundreds of preserved photographs in the archive of Edvard Beneš allow us to specify which outfits she adorned with flowers, helping to date them and place them within the broader context of her travels and major social events. Thanks to her careful selection of accessories, Hana Benešová is still remembered today as an always elegant First Lady.

Keywords: artificial flowers, brooches, fashion, Hana Benešová, First Lady, boutonniere, hats

ÚVOD

Od nepaměti využívaly ženy květiny k umocnění vlastního půvabu. Ženy a květiny – to je věčné téma krásy a elegance. A tak se květiny, označované jako umělé někdy též umělecké, staly od 18. století vyhledávanou ozdobou toalet i účesů, která se opakovaně vrací do módy.

Nejedná se o šperk, přestože jsou někdy nazývány brožemi. Dobově se jim říkalo jen „květina“. Připínaly se špendlíkem či jehlicí, ale někdy je ženy jednoduše k šatům přistehovaly a před praním opět odpáraly. Nejde tedy ani o součást konkrétního oděvu. Jejich kategorizace při zařazení v muzejních sbírkách je proto třeba hledat spíše u doplňků. Tato určitá nejisto-

POSLEDNÍ KROKY MARIE RIEGROVÉ-PALACKÉ. OBUV Z RODINNÉ POZŮSTALOSTI

Vanda Marešová a Anna Triščová

Historické muzeum Národní muzeum

Příspěvek umožňuje pomyslně nahlédnout do botníku Marie Riegrové-Palacké (1833–1891) a prostřednictvím výsledků materiálového, technologického i kulturně-historického rozboru přinést nové informace o její obuvi. Největší prostor je věnován páru bot, které si Marie Riegrová-Palacká zabalila s sebou v roce 1891 na cestu do Itálie, z níž se již nevrátila. Tato perka, jež si mj. obula na audienci u papeže, byla společně s dalšími páry bot zásluhou jejích dcer Marie Červinkové a Libuše Bráfové uchována jako rodinná památka. V současnosti se obuv nachází ve sbírce textilu oddělení starších českých dějin Historického muzea Národního muzea.

Klíčová slova: dámská obuv, useň, 2. polovina 19. století, Marie Riegrová-Palacká, osobní památky

THE LAST STEPS OF MARIE-RIEGROVÁ-PALACKÁ. SHOES FROM THE FAMILY INHERITANCE

The paper provides a notional glimpse into the shoe closet of Marie Riegrová-Palacká (1833–1891) and sheds new light on her footwear by means of material, technological and cultural-historical analysis. The largest space is devoted to a pair of shoes that Marie Riegrová Palacká packed with her in 1891 for her Italian voyage, from which she never returned. These shoes that she wore, among other things, to the audience with the Pope, were preserved as a family heirloom, together with

other pairs of shoes, thanks to her daughters Marie Červinková and Libuše Bráfová. The shoes are currently in the textile collection of the Department of Older Czech History of the Historical Museum National Museum.

Keywords: women's footwear, leather, 2nd half of the 19th century, Marie Riegrová-Palacká, personal relics

ÚVOD

Oddělení starších českých dějin Historického muzea Národního muzea uchovává rozsáhlou pozůstalost po významných příbuzensky spřízněných rodinách 19. a 20. století – Měchurových, Palackých, Riegrových, Červinkových a Bráfových. Jedním ze souborů jsou i oděvy a oděvní doplňky jako je obuv. Právě obuvi jedné z členek rodiny, Marii Riegrové-Palacké (1833–1891), je věnován tento článek. V první části příspěvku bude na základě výzkumu literatury, archivních pramenů, dobových periodik a analýzy sbírkových fondů nastíněna osobnost a poslední životní cesta paní Riegrové a popsána její dochovaná obuv se zasazením do kulturně-historického kontextu. V druhé části se čtenář seznámí s detailním chemicko-technologickým rozbohem dvou vybraných párů bot, s postupem restaurování a návrhem ochrany a uložení sbírkových předmětů.

CEREMONIÁLNÍ OBUV CÍRKEVNÍCH HODNOSTÁŘŮ V DĚJINÁCH. SBÍRKA OBUVI V DEPOZITÁŘI VATIKÁNSKÉHO ÚŘADU OFFICIUM DE LITURGICIS CELEBRATIONIBUS SUMMI PONTIFICIS¹

Kopeček Pavel

Cyrlometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Príspevok poukazuje na vývoj a výzdobu liturgické a ceremoniální obuvi církevních hodnostářů. Liturgická a ceremoniální obuv byla součástí ikonografického programu kultovního místa a celé bohoslužby. Obuv svou formou, výzdobou, materiálem a tvarem odkazovala na teologický a symbolický význam bohoslužby, osobu církevního představitele a jeho poslání ve službě druhým. Její užití proto nelze vnímat jen jako praktické, dekorativní či estetické, ale v kontextu se základními charakteristikami křesťanského rituálu a hierarchického uspořádání církve. Výzdoba ceremoniální obuvi papežů byla ovlivněna kulturními a společenskými okolnostmi, měnila se v čase a podléhala módním trendům. Podobně jako u vývoje a proměn liturgických rouch, kdy ruční práce a výšivka je nahrazena v 19. století strojovou, vidíme tento trend i u papežské obuvi. Po II. vatikánském koncilu se zdůrazněním její jednoduchosti mění pestrost ceremoniální a liturgické obuvi v jednoduché pánské šněrovací polobotky. Zlatá výšivka a kvalitní textilie, jež po mnohá staletí zdobily obuv církevních hodnostářů, se staly součástí muzejních či církevních sbírek, předměty péče a studia.

Klíčová slova: liturgická roucha, ceremoniální obuv, liturgické sandály, papežské pantofle, zlatá výšivka, kovové spony, bohoslužba, rituál, liturgie

CEREMONIAL SHOES OF CHURCH DIGNITARIES IN THE VATICAN COLLECTIONS

The contribution points to the development and decoration of the liturgical and ceremonial footwear of church dignitaries. Liturgical and ceremonial shoes were part of the iconographic program of the cult place and worship. By its form, decoration, material and shape, footwear indicates the theological and symbolic meaning of the liturgy. Also the person and his mission in the church and in the service of others. Footwear does not only fulfill a practical, decorative or aesthetic function, but is a characteristic of Christian ritual and the hierarchical organization of the church. The decoration of the ceremonial shoes was influenced by cultural and social circumstances, changed over time and was subject to fashion trends. Similar to the development and transformation of liturgical vestments, when handwork and embroidery is replaced by machine work in the 19th century, we see this trend in papal footwear as well. After the Second Vatican Council, the variety of ceremonial and liturgical footwear changes to simple men's lace-up formal shoes. Gold embroidery and high-quality textiles, which for many centuries decorated the shoes of church dignitaries, became part of museum or church collections, objects of care and study.

1 Studie byla prezentována formou přednášky přednesené na konferenci Textil v muzeu / Obuv a oděvní doplňky z usní v perspektivě dějin módy v Brně dne 12. června 2024.

REKONSTRUKCE MALOHANÁCKÉHO OPASKU VYŠÍVANÉHO PAVÍM BRKEM

Dalibor Badal

Velké Opatovice

Studie přináší teoretická východiska a popis výroby funkční repliky tzv. formanského koženého opasku s vyšivkou pavím brkem a barevnými koženými řemínky jako součásti svátečního mužského lidového oděvu Malé Hané z poloviny 19. století podle dochovaných originálů z institucionálních a soukromých sbírek.

Při výrobě repliky bylo nutné respektovat zvláštní regionální specifika stříhu, původní technologie výroby a výzdoby štípaným pavím brkem. Charakteristické bylo vyšívání vaku brkem skrz obě jeho stěny, vyšití barevnými koženými řemínky o různé šířce a zapínání čelního terče do přezky opasku. Základním předpokladem zhotovení repliky pásu bylo také použití tradičních materiálů, tj. barvené hovězí usně, pavího brka a lněné nítě. Zhotovený výrobek potvrdil využití rozštěpeného brka pro vyšivku, která vyztučuje vak proti shrnování kůže. Náročná technika prošívání dvou vrstev kůže neumožnila dosáhnout na těle opasku jemnosti vyšivky, jako mají pásy zahraniční produkce, ale při osvojení techniky vyšívání zde dosáhl tvůrce srovnatelné kvality vyšivky, jako u vyšivek na terčích a na jazyku, kde prošival jen jednu vrstvu kůže.

Klíčová slova: lidový oděv, kroj, opasek, paví brko, vyšivka, Malá Haná, malohanácký mistr

RECONSTRUCTION OF THE BELT EMBROIDERED WITH PEACOCK QUILL FROM THE MALÁ HANÁ REGION

The study summarizes the theoretical foundations and provides a description of the production of a functional replica of the so-called coachman's lea-

ther belt, featuring embroidery with peacock quill and colourful leather straps. The belt was part of the festive male folk costume from the Malá Haná region in the mid-19th century. Its creation was based on preserved originals from institutional and private collections.

During the production of the replica it was necessary to respect the special regional specifics of the cut, the original production technology and decoration with split peacock quill. Characteristic was the embroidery of the bag with the quill through both sides, embroidered with dyed leather straps of different widths and fastening the front target into the belt buckle. The basic prerequisite for making a replica belt was also the use of traditional materials, i.e. dyed cowhide leather, peacock quill and linen thread. The finished product confirmed the use of split quill for embroidery, which reinforces the pouch against skin shrinkage. A demanding stitching technique of two layers of leather made it impossible to achieve the body the belt the fineness of embroidery that foreign belts have production, but in mastering the embroidery technique here, he achieved embroidery quality comparable to that of the embroidery on on the tongue, where he stitched only one layer of leather.

Keywords: traditional attire, folk costume, belt, peacock quill, embroidery, Malá Haná region, master artisan from Malá Haná region

PAVÍM BRKEM VYŠÍVANÉ OPASKY Z ŠATNY BÝVALÉHO KROUŽKU DIVADELNÍCH OCHOTNÍKŮ „VRCHLICKÝ“ V LEZNIKU

Dalibor Badal – Velké Opatovice

Josef Kopecký – Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

Soubor pěti tzv. formanských kožených opasek z šatníku divadelních ochotníků v Lezniku přináší cenný doklad rozšíření svátečních mužských pásů vyšívaných štípaným pavím brkem v lidovém oděvu z druhé poloviny 19. století na Litomyšlsku. Opasky představují reprezentativní kolekci výrobků několika mistrů z české i německé jazykové oblasti východních Čech, kteří ovládali techniku vyšívky pavím brkem. Historické fotografie dokládají užívání pásů k divadelním představením a národním i tanečním vystoupením ve 20. století.

ÚVOD

Opasky vyšívané bílým pavím brkem a barevnými koženými řemínky byly v 19. století součástí svátečního mužského lidového oděvu v mnoha etnografických regionech Čech a Moravy. Jejich vakovité, tzv. formanské typy byly nejvíce rozšířeny v jižních Čechách (zejména na Doudlebsku), ve východních Čechách (hlavně na Litomyšlsku, Poličsku, Vysokomýtsku a Hřebečsku¹) a na Moravě (nejvíce na

Malé Hané, Drahansku a Hřebečsku, ale také v oblasti Moravského Horácka a Podhorácka).² Jejich vnitřní kapsa umožňovala nositeli uložení peněz, dokumentů a drobných předmětů. Vstup do kapsy se stahoval koženým proužkem a překrýval ho zpravidla přední kožený terč, na kterém bylo štípaným pavím brkem vyšito jméno nositele a rostlinný ornament. Výzdoba bývala i na samotném vaku, na spinacím jazyku, případně na zadním terči. Přední terč byl většinou odklopný a zapínal se za olivku na těle opasku. Méně často byl pevně přišit k vaku a prodlužoval se do krátkého řemínku, pomocí něhož se zapínal do přezky pásu. Ojediněle byl čelní terč zcela odnímatelný a upínal se jak k přezce, tak k olivce na vaku. Podle způsobu zapínání předního terče se také stahoval vstup do kapsy zavazaným koženým řemínkem. Ten se zavazoval buď pod odklopným terčem, nebo se protahoval přes pevný terč, na jehož čelní straně byl svázán. Přezku tvořil většinou jednoduchý mosazný kruh s železným trnem. Pás se zapínal na pravém boku nositele s čelním terčem orientovaným ventrálně a případný druhý vyšívaný terč byl umístěn dorzálně.³ Později opasky sloužily

1 Hřebečsko (Schönhengstgau, resp. Schönhengster Land) byl největší německý jazykový ostrov v českých zemích, rozkládající se po obou stranách historické zemské hranice Čech a Moravy. Viz BADAL, Dalibor. Opasky vyšívané pavím brkem ve sbírkách Městského muzea Moravská Třebová, Regionálního muzea v Litomyšli a v Městském muzeu v galerii ve Svitavách. *Moravskotřebovské vlastivědné listy*. Moravská Třebová: Městské muzeum, 2022, s. 1–15. Zde s. 2. Dále jako BADAL (2022).

2 BADAL, Dalibor. Pavím brkem vyšívané opasky na Malé Hané, Hřebečsku, Litomyšlsku a v okolí. *Folia ethnographica*. 2023, roč. 57, č. 2, s. 95–118. Zde s. 99. Dále jako BADAL (2023).

3 BADAL (2023), s. 97, 111–112.

KOŽENÉ DOPLŇKY LIDOVÉHO KROJE VE SBÍRCE MĚSTSKÉHO MUZEA MORAVSKÁ TŘEBOVÁ

Lucie Žáková

Městské muzeum Moravská Třebová

Ve sbírce Městského muzea v Moravské Třebové se dochovaly mnohé hmotné památky na hřebečskou lidovou kulturu. Muzeum již od konce 19. století a intenzivněji pak od roku 1904, kdy při něm byla založena národopisná sekce, shromažďovalo hmotné i nehmotné doklady života venkovských vrstev. Po roce 1945 se kultuře bývalého německého jazykového ostrovu nevěnovala pozornost, a tak upadla do zapomnění spolu s tím, jak se náhle vytratila celá hřebečská lidová kultura¹ po odsunu obyvatel německé národnosti. Nyní jsme ji znovu oživilí, a to v podobě expozice „Rok na Hřebečsku“, která byla otevřena dne 23. března 2024. Její součástí je i několik kožených doplňků lidového kroje, které před vystavením prošly konzervátorským zásahem. Předložený příspěvek prolíná několik témat. Jednak se zaměřuje na představení sbírkových kolekcí instituce, dále prezentuje nový výstavní počín a v neposlední řadě se dotýká problematiky péče paměťových institucí o předměty z kůže.

KROJOVÉ SOUČÁSTKY VE SBÍRCE MORAVSKOTŘEBOVSKÉHO MUZEA

Je potřeba zmínit na úvod vývoj sběru krojových součástek deponovaných v Městském muzeu Moravská Třebová, protože jim doposud nebyla věnována žádná pozornost. Počátky moravskotřebovského muzea se pojí s rokem 1872, kdy se začal formovat místní muzejní spolek. Již na konci 19. století se činnost spolku začala zaměřovat také na národopis.² Muzeum pak od této doby, intenzivněji od roku 1904, kdy při něm byla založena národopisná sekce (*Abteilung für Volkskunde*), shromažďovalo předměty etnografického charakteru, např. lidový nábytek a zařízení venkovské domácnosti, podmalby na skle, hřebečské kroje a jejich součásti aj.³

Součástí hřebečských krojů se do sbírky moravskotřebovského muzea, nejčastěji formou darů, dostávaly již v průběhu 80. let 19. století. Z této doby jsou doloženy nejstarší akvizice tohoto druhu, a to zástěry k ženskému kroji a punty.⁴ Do konce 19. století se součástí muzejní sbírky staly

1 Lidové kultuře na Hřebečsku se věnovala např. publikace BORKOVCOVÁ, Marie – KUNCOVÁ, Irena. *Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance*. Lanškroun, Moravská Třebová: Městské muzeum Lanškroun, Svaz Němců, regionální skupina Hřebečsko, 2001. 206 s.

2 ŽÁKOVÁ, Lucie – THUN, Tomáš. *150 let muzejnictví v Moravské Třebové: 150 vyprávění o předmětech. Sbírká moravskotřebovského muzea v letech 1872 až 2022*. Moravská Třebová: Kulturní služby města Moravská Třebová – Městské muzeum 2022, s. 7–12.

3 Podrobnější informace lze čerpat z dobových muzejních výročních zpráv nebo původních německy psaných evidenčních knih uložených v Městském muzeu Moravská Třebová.

4 Městské muzeum Moravská Třebová, I. evidenční kniha získaných předmětů, zápisy 169, 241 a 242.

JEZULÁTKO. SOUBOR ODĚVŮ, OBUVI A DOPLŇKŮ

Pavλίna Koubová a Jaroslava Řeřichová

Muzeum hlavního města Prahy

AKVIZICE

V letech 2018 a 2019 získalo muzeum od sester bosých karmelitek z kláštera sv. Josefa na Hradčanech obsáhlý soubor předmětů spojených s Jezulátkem¹. Soubor zahrnoval dřevěnou polychromovanou sošku Jezulátka vysokou 53 cm, podstavec, vitrínu se dvěma anděly, kovovou korunku, dále několik kusů šatů, spodního prádla, oděvních doplňků, především manžet, límců, dále korálky na krk, spodničky, pletené punčochy a několik párů bot. Nejstarší předměty ze souboru pochází z 18. století, ty nejmladší z 30. let 20. století. Průzkum byl proveden u nejstarších předmětů, datovaných na přelomu 18. a 19. století, jedná se o dvoje velmi podobné šatičky a tři páry obuvi.

ODĚVNÍ SOUČÁSTI

Základem oděvní soupravy jsou šaty, které se doplňují spodním prádlem a oděvními doplňky, především límcem, manžetami, korálky a botičkami. Celé ustrojení je završeno korunkou. Oblékání sošky Jezulátka je známé již od středověku. Od 15. století se sošky Jezulátek, včetně polychromie, pojímaly naturalisticky.² Barevnost oděvu i doplňků se odvíjí od liturgického roku. Modrá barva šatů na obrázku symbolizuje

Obr. 1. Soška Jezulátka, i. č. MPH 293 354/1. Spodní košilka, i. č. MPH 333 037. Foto: P. Koubová, 2024.

1 Důvodem odkupu bylo získání prostředků na vybudování kláštera v Drastech.

2 FORBELSKÝ, Josef – ROYT, Jan – HORYNA, Mojmir. *Pražské Jezulátko*. Praha: Aventinum, 1992, s. 48.

KORZETY V ČECHÁCH, NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

Kristina Kruntorád Ketmanová

Brno

Téma nošení korzetů a jejich výroby je v české literatuře zpracováno okrajově. Předložený text přináší další pohled na problematiku díky analýze soukromé sbírky korzetů z konce 19. století a z první čtvrtiny 20. století s předpokládanou českou proveniencí a data komparuje s tištěnou dobovou inzercí. Získané informace nastiňují společenské postavení a očekávání nositelek a osvětlují, jak probíhala výroba a distribuce korzetů u nás. Výsledky práce jsou diskutovány se zahraniční literaturou.

ÚVOD

Ačkoli je korzet obecně považován za stěžejní prvek historické módy¹, zasloužený badatelský prostor mu u nás dosud nebyl věnován. Starší literatura, věnující se přehledům vývoje módy, pojednává korzety nedostatečně komplexně a s opakováním různých nepřesností. Zaměřuje

se především na vývoj siluety a stylu,² případně na zdravotní aspekty a dobovou kritiku korzetu.³ V centru pozornosti je absolutní dobový módní ideál. Širší záběr přináší nedávná publikace Národního muzea *Šněrovačku nebo korzet*.⁴ Kniha pojednává v jednom oddíle šněrovačky z 18. století, v dalším oddíle mladší korzety, v další části knihy přináší katalog sledovaných objektů s podrobnými informacemi vč. stříhů. Autorky se zamýšlí částečně také nad výrobou korzetů, technologií, zdravotním hlediskem a v části věnované 18. století také nad nositelkami a rozšířením šněrovaček. Teoretická část věnovaná 19. a 20. století však zůstává stručná.

Východisko k mému textu tvoří studium soukromé sbírky korzetů, kterou zasazují do kontextu prostřednictvím dobového tisku. Práce s konkrétními dochovanými objekty se ukazuje jako skutečně stěžejní pro formulování výzkumných otázek i nastínění některých možných trendů. Zhodnocení použitých materiálů, roz-

1 Např. WAUGH, Norah. *Corset and Crinolines*. New York: Theatre Art Book, 1954. 176 s. VYDROVÁ, Jiřina. *Žena doby secese*. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 1980, s. 65.

2 Cyklus Ludmily Kýbalové.

3 UCHALOVÁ, Eva – NOVÁKOVÁ, Lenka. *Vlastně malý zázrak o živůtcích, spodničkách, košílkách a dalších kouscích oděvu pod šatem ukrytých*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. Nepaginováno. UCHALOVÁ, Eva. *Rozkvět ženského šněrovačnického umění*. In: PETRASOVÁ, Taťána – MACHALÍKOVÁ, Pavla (eds.). *Tělo a tělesnost v české kultuře 19. století*. Sborník příspěvků z 29. ročníku symposia k problematice 19. století. Plzeň, 26.–28. února 2009. Praha, 2010, s. 108–118. LENDEROVÁ, Milena – TINKOVÁ, Daniela a HANULÍK, Vladan. *Tělo mezi medicinou a disciplínou: proměny lékařského obrazu a ideálu lidského těla a tělesnosti v dlouhém 19. století*. Česká historie. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 193–196.

4 ŠULCOVÁ, Veronika – SZEMÁLYOVÁ, Dana F. *Šněrovačku nebo korzet*. Praha: Národní muzeum, 2019. 256 s. Dále jako ŠULCOVÁ – SZEMÁLYOVÁ (2019).

ŠEVCI, SVRŠKAŘI A PŘÍŠTIPKÁŘI. VÝSTAVA O ŠEVCOVSKÉM ŘEMESLE V MĚSTSKÉM MUZEU V ŽEBRÁKU

Anna Brotánková, Dana Hradilová

Městské muzeum v Žebráku

Výstavní sezóna v Městském muzeu v Žebráku se v roce 2024 nesla ve znamení ševcovského řemesla, které mělo v tomto malém městě dlouholetou tradici. Skromné zastoupení má i ve stále expozici muzea. Příspěvek seznámí s historií řemesla ve městě, s koncepcí výstavy Ševci, svrškaři a příštipkáři a tematickým programem muzea věnovaným v roce 2024 právě ševcovství.

Ševci patřili v Žebráku k nejpočetněji zastoupeným řemeslům. Ševcovský cech byl obnoven v březnu roku 1637 purkmistrem a radou města. V květnu téhož roku se k nim připojil hrnčířský cech, který se v roce 1723 osamostatnil. Cech dohlížel na kvalitu a ceny výrobků, staral se o jednotlivé stupně řemeslného vzdělávání, korigoval počty učedníků, tovaryšů i mistrů ve městě. Jejich počty se pečlivě evidovaly v cechovních knihách. Členové cechu volili do svého čela cechmistra. Cechovní organizace měla své vlastní insignie, které představoval znak, pečtidlo a koroúhev nebo prapor. Cechy se řídily vlastními předpisy, tzv. artikulemi. V 18. století došlo k omezování cechovní samosprávy ze strany státu, v roce 1731 to bylo vydáním generálního cechovního patentu, v roce 1739 vzorových cechovních artikulů. Příjmy cechu tvořily poplatky za složení výučních nebo mistrovských zkoušek, výdaje například příspěvky za sloužení mše v místním kostele.

Cechovní správu zrušil živnostenský řád vydaný v roce 1859 a cechy jako profesní uskupení nahradila živnostenská společenstva. Zrušení cechovní organizace přineslo uvolnění hospodářských poměrů, čímž došlo k nebyvalému ná-

růstu obuvnických živností ve městě. Na konci 19. století tu pracovalo 57 obuvnických mistrů, 30 tovaryšů a 10 učedníků, ve srovnání s jinými maloměstý je to nevídané množství. Na počátku 20. let 20. století se někteří podíleli na vzniku Družstva obuvníků pro vojenské a jiné dodávky v Žebráce, zapsané společenstvo s ručením omezeným. Ve 30. letech 20. století již žebračtí ševci nedokázali konkurovat baťovskému továrnímu impériu a setrvale jejich počty klesaly. Mezi

Obr. 1. Ševcovská dílna ve stále expozici Městského muzea v Žebráku. Foto: Anna Brotánková, 2019.

VÝSTAVNÍ PROJEKT BOTY. ODRAZ TRADICE

Gabriela Rožková

Moravské zemské muzeum

Slavnostní vernisáží byla 17. října 2024 zahájena výstava *Boty. Odráz tradice*, která je vyvrcholem společného projektu Etnografického ústavu Moravského zemského muzea (EÚ MZM) a Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (FMK UTB). Cílem bylo představit veřejnosti málo známý a dosud samostatně nevystavený fond tradiční a dobové módní obuvi ze sbírky EÚ MZM a jím inspirované tvůrčí výstupy studentů všech ročníků ateliéru Design obuvi. Na výstavě se nemalou měrou podílel také ateliér Tvorby prostoru, ateliér Grafického designu, ateliér Arts Managementu a Kabinet teoretických studií FMK UTB.

Etnografický ústav dlouhodobě rozvíjí koncept pracovně nazvaný *Tradice a design*. V jeho pojetí má muzeum nejen uchovávat doklady lokální a národní paměti, nýbrž má být také institucí, jejíž fondy slouží jako inspirační zdroje a východiska pro rozvoj současné kultury, včetně designérské tvorby. V rámci tohoto konceptu již byly v letech 2015 a 2016 realizovány s FMK UTB, konkrétně s ateliérem Design oděvu a ateliérem Design šperku, dvě výstavy - *Budoucnost tradice I. a II.* V těchto společných projektech šlo o ztvárnění a prezentaci osobního vztahu autora k tradiční lidové kultuře obecně, ke kterému muzeum zajistilo teoretické zázemí a výstavní prostory. V projektu *Boty. Odráz tradice* měli studenti možnost čerpat inspiraci a pracovat s konkrétními sbírkovými předměty, ke kterým si na základě rešerší, konzultací a hlubšího studia, vytvořili vztah. Zda bude jejich inspiračním zdrojem materiál, for-

ma, způsob řemeslného zpracování, výzdobné prvky, příběh nositele, byl-li k dispozici, či celkový dojem z muzejního objektu, již bylo ponecháno zcela na nich.

Na začátku aktivity bylo z fondu obuvi EÚ MZM vytipováno na čtyřicet párů. Výběr byl realizován tak, aby nabízel mužské, ženské i dět-

Obr. 1. Anežka Justová, 2. roč. BC. It's a star - dámské lodičky, inspirováno polovysokou obuví z Uherskohradištska. Foto: Marie Zdráhalová, FMK UTB, 2024.

VÝSTAVA LESK A TAJEMSTVÍ BAROKNÍCH TKANIN

Marie Kuldová

Národní památkový ústav

Výstava *Lesk a tajemství barokních tkanin* byla pořádána Biskupstvím českobudějovickým v komplexu bývalého dominikánského kláštera, v prostorách Čítárny Karla Skalického a k ní přilehlé gotické kaple pod Bílou věží, která byla doposud veřejnosti uzavřena. Zájem-

ci o tematiku mohli výstavu shlédnout od 6. června do 25. července 2024. Poté byla převezena do další destinace, do kláštera Kanonie premonstrátů v Nové Říši, kde byla reinstalována a zpřístupněna v rámci prohlídkové trasy po dobu celého srpna až do 1. září 2024.

Obr. 1. Celkový pohled do sálu čítárny s vystavenými rouchy převážně z 18. století. Foto: Marie Hodinářová, 2024.

EVA DAMBORSKÁ. MOŽNOSTI VLÁKNA

Vlastimil Havlík

Univerzita Hradec Králové

Ve dnech 14. 10.–1. 11. 2024 hostila Galerie T Univerzity Hradec Králové výstavu textilní výtvarnice Evy Damborské Možnosti vlákna. Spolu s galerií ji uspořádala Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby Pedagogické fakulty královéhradecké univerzity. Přehlídka prací známé výtvarnice byla uspořádána v kontextu projektu programu NAKI III Vlákna paměti. Minulost a současnost vambeckého krajkářství (DH23PO30VV022), řešeného Univerzitou Hradec Králové, Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze a Národním památkovým ústavem. Cílem výstavy bylo přiblížit jejím návštěvníkům typické výsledky tvorby Evy Damborské, to, co je pro její tvorbu charakteristické (Pořadatelé výstavy se o to pokusili prostřednictvím desítky prací, z nichž

polovina měla podobu výstavních souborů – instalací). To je také důvodem skutečnosti, proč je následující text koncipován jako přehled autorčiny tvůrčí činnosti, jejich výsledků a dosavadních prezentací.

Eva Damborská se narodila se v Olomouci. Pochází z rodiny významného jazykovědce orientovaného na slovanské jazyky, profesora PhDr. Jiřího Damborského, DrSc. (1927–2013).

Žije a pracuje v Ostravě. Je úspěšnou textilní umělkyní, uznávanou a oceňovanou nejenom v České republice, ale kupříkladu i v Polsku. Světoznámá polská textilní škola ji výrazně ovlivnila. V Polsku často vystavuje, zúčastňuje se sympozií ... Přínosné pro ni byly a jsou kontakty s profesorkou Akademie výtvarných umě-

Obr. 1. Z vernisáže výstavy Evy Damborské Možnosti vlákna v Galerii T královéhradecké univerzity, 2024. Foto: Tereza Severová, 2024.

Obr. 2. Z vernisáže výstavy Evy Damborské Možnosti vlákna v Galerii T královéhradecké univerzity, 2024. Foto: Tereza Severová, 2024.